

مدیریت لجستیک نظامی در شرایط بحران (مورد مطالعه: شکست حصر آبادان)

مصطفی لطفی جلال آبادی^۱، شعبان مرادی^۲، مهدی بیرقی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۲۸

چکیده:

کشور ما از جمله کشورهایی است که با بحران‌های مختلفی مواجه می‌شود از جمله زلزله، جنگ، همه‌گیری یک بیماری و آگریدار و... از جمله بحران‌هایی که تاکنون مواجه شده است جنگ تحمیلی بود. اگرچه تحقیقات زیادی درخصوص جنگ صورت پذیرفته است ولی درخصوص نقش پشتیبانی لجستیکی در شکست حصر آبادان تاکنون تحقیقی انجام نشده است. در این راستا پژوهش حاضر به مدیریت لجستیک نظامی در شرایط بحران شکست حصر آبادان در قالب یک الگو پارادایمی پرداخته است. این تحقیق از نظر هدف، پژوهشی اکتشافی و از نظر نوع استفاده، کاربردی است و در آن روش پژوهش داده‌بنیاد استفاده شده است. داده‌ها با استفاده از نمونه‌گیری غیر احتمالی با ۲۰ نفر از رزمندگان دفاع مقدس همچنین پژوهشگران دفاع مقدس گردآوری شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار مکس کیودا استفاده گردید. براساس تحلیل داده‌ها، مقوله علی شامل علل اقتصادی، علل ژئوپلیتیکی و علل ایدئولوژیکی، مقوله محوری شامل مدیریت اطلاعات، ترابری و مکان‌یابی بهینه تجهیزات و نیروها راهبردها شامل انعطاف‌پذیری، هم‌افزایی و سرعت واکنش، عوامل مداخله‌گر شامل فرماندهی و کنترل، نیروی انسانی و تجهیزات و سرانجام پیامدها شامل پیامد سیاسی، اجتماعی و نظامی بودند. موارد ارائه شده می‌تواند برای انتقال تجربیات و ارزش‌ها به نسل‌های آینده برای ایفای نقش مؤثرتر در یگان‌های عملیاتی یاری برساند و باعث افزایش قدرت دفاعی کشور شود.

واژگان اصلی: مدیریت بحران، حصر آبادان، لجستیک نظامی، دفاع مقدس، ارتش جمهوری اسلامی ایران.

۱. استادیار گروه مدیریت دولتی دانشگاه هوایی شهید ستاری، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) lotfi200988@yahoo.com

۲. استادیار مدیریت دولتی دانشگاه هوایی شهید ستاری، تهران، ایران

۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد آماد دانشگاه هوایی شهید ستاری، تهران، ایران

مقدمه

بحران حادثه‌ای است که به‌طور طبیعی و یا توسط بشر، به‌صورت ناگهانی اتفاق می‌افتد و سختی و مشقت را به جامعه تحمیل می‌نماید که برطرف کردن آن نیازمند اقدامات اساسی و فوق‌العاده است (افراسیابی، ۱۳۹۵). کشور ما از جمله کشورهایی است که با بحران‌های مختلفی مواجه می‌شود مانند زلزله، جنگ، همه‌گیری یک بیماری واگیردار و... از جمله بحران‌هایی که کشور ما با آن مواجه شده است جنگ تحمیلی بوده است که نیاز است درس‌ها و تجارب آن مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد، فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در خصوص درس‌های دفاع مقدس می‌فرمایند: «جنگ یکی از مقاطع حساس تاریخ برای همه ملت‌هاست؛ چه در آن جنگ شکست بخورند، چه پیروز بشوند؛ بررسی این حادثه برای آن ملت‌ها، سرشار از درس است. نه اینکه فقط افتخار کنیم؛ افتخار کردن، یکی از بخش‌های قضیه است؛ اطلاعات فراوان، آگاهی‌های گوناگون، نشان دادن وضعیت‌هایی که وجود داشته است و وضعیت‌هایی که می‌تواند در آینده وجود داشته باشد، از بخش‌های دیگر قضیه است (مقام معظم رهبری، ۱۵/۷/۲۹)». همچنین معظم له در سال ۱۳۹۹ تأکید نمودند که: «ما هر چه از لحاظ زمان از دفاع مقدس دور می‌شویم، از لحاظ معرفت باید به دفاع مقدس نزدیک‌تر بشویم؛ چرا؟ چون تحریف در کمین است، دست‌های تحریف‌گر در کمین‌اند». از جمله اقدامات اساسی جنگ، لجستیک نظامی است به این دلیل که یکی از چالش‌های ایجاد شده در بحران‌ها از جمله جنگ، کمبود مواد غذایی، کالاهای اساسی، مشکلات حمل‌ونقل، توزیع و تأخیر در تأمین اقلام حیاتی است که ضرورت توجه به لجستیک برای پاسخ به نیازهای مدیریت بحران و تحقق پایداری ملی را ایجاد می‌کند (آروند و همکاران، ۱۴۰۰). بر این اساس لجستیک یکی از زیرسیستم‌های اصلی مدیریت بحران به شمار می‌رود و لجستیک جنگ به‌منزله یک نمونه موردی مهم از لجستیک اضطراری و باسابقه‌ترین این حوزه به شمار می‌رود. به‌عبارت دیگر قدمت لجستیک احتمالاً به‌اندازه قدمت خود جنگ است (عباسی رائی و همکاران، ۱۳۹۸). لجستیک نقش اساسی در هر عملیات نظامی ایفا می‌کند سیستم لجستیک باید کالا و خدمات موردنیاز نیروهای نظامی را به میزان مناسب باکیفیت مناسب، در زمان و مکان مناسب و با حداقل هزینه‌ی ممکن فراهم نماید.

با پیروزی انقلاب اسلامی، اختلافات ایران و عراق شدت گرفت. بحرانی که در گذشته توسط دو ابرقدرت وقت مهار می‌شد، به بحرانی تبدیل شد که یک‌طرف آن کشور انقلابی ایران و طرف دیگر

دو قطب جهانی قرار گرفته بودند. به عبارت دیگر، انگیزه آغازگران جنگ علیه ایران، ترکیبی از دو انگیزه منطقه‌ای و جهانی بود (ولدانی اکبر، ۱۳۹۲). نیروی دریایی باتوجه به مأموریت ابلاغ شده از وضعیت بحرانی پیش آمده و احتمال قطع پشتیبانی مدافعین آبادان و خرمشهر و از دست رفتن روحیه این رزمندگان و در نهایت سقوط این منطقه حساس و راهبردی، با به‌کارگیری الگوی مناسب لجستیک در شرایط بحران مانع از سقوط آبادان گردید لیکن تاکنون در این زمینه پژوهشی انجام نگردیده است باوجوداینکه طی سال‌های گذشته کتب و مقالات متعددی درباره هشت سال دفاع مقدس در نیروهای مسلح با قلم‌های متفاوت به رشته تحریر درآمده ولی هنوز بسیاری از معارف و حقایق آن در دل و ذهن فرماندهان، مدیران و رزمندگان است و می‌تواند گنجینه‌ای مهم و باارزش از برگ‌های زرین تاریخ دفاع مقدس این سرزمین باشد که دنیایی از تجارب و دستاوردهای انسانی را از خودباوری‌ها و خودگذشتگی‌ها به همراه دارد. براین اساس ضروری است که درس‌های دوران دفاع مقدس را با نقدی متفکرانه و درست به نسل‌های آینده منتقل نمود تا موجب باروری دانایی و تقویت فرهنگ پایداری گردد. همچنین ضروری است که فرهنگ خودباوری و استقلال را باتوجه به وابستگی‌های کشور در زمینه‌های تجهیزاتی و آموزشی به غرب را شکوفا نمود و به‌عنوان یک الگو و باور در اختیار نسل جدید و آیندگان قرار داد و امید و انگیزه را برای سرعت بخشیدن به ادامه تلاش‌ها برای نسل جوان ایجاد کرد. براین اساس ضروری است با بررسی الگوی لجستیک در زمان دفاع مقدس و شکست حصر آبادان به یک نمونه دست یافت و در حال و آینده از تجربیات و درس‌های آن استفاده نمود. باتوجه به موارد بیان شده هدف از این پژوهش بررسی مدیریت لجستیک نیروی دریایی ارتش در شرایط بحران حصر و شکست حصر آبادان است.

پیشینه نظری تحقیق:

۱- بحران

دنیای امروز با انواع تهدیدات مواجه است که تهدیدی جدی برای ساکنان کره زمین محسوب می‌شود (موسوی، راشدی و نبی بیدهندی، ۲۰۱۸)؛ ازاین‌رو پاسخ سریع، کاری و اثربخش و تدابیر لازم جهت به حداقل رساندن پیامدهای چنین حوادثی در جهان به مهم‌ترین چالش تبدیل شده است (هوانگ، جیانگ، یون و زوا، ۲۰۱۵). تاکنون تعاریف زیادی از بحران در جوامع علمی ارائه شده است. بحران را حادثه‌ای با احتمال کم و قدرت تأثیرگذاری بسیار زیاد دانسته‌اند (ارغان،

۱۳۹۵) که بدون اینکه انتظار داشته باشیم اتفاق می افتد و برای تصمیم گیری زمان بسیار کمی وجود دارد (واجسیچو و یسز، زیچ و هالویویسز، ۲۰۱۲). برای کنترل بحران و کاهش خسارات ناشی از آن وجود سیستم مدیریت بحران ضرورت دارد (پاکباز خسروشاهی، ۱۳۹۷). مدیریت بحران، به عنوان فرایندی تعریف می شود که در شناسایی و پیش بینی بحران ها، طراحی و توسعه اقدامات به منظور جلوگیری از وقوع بحران ها یا وقوع حوادثی که در حال تبدیل شدن به بحران هستند و به حداقل رساندن اثرهای مخرب ناشی از وقوع بحران، سعی دارد (ام جی، ۲۰۱۸).

۲- لجستیک نظامی:

مدیریت آماد و پشتیبانی به کلیه فعالیت های هماهنگ شده ای اطلاق می گردد که بررسی و برآورد نیازهای بخش های مختلف ارگان های نظامی از قبیل وسایل و ابزارآلات، ماشین آلات و تجهیزات، تأسیسات، قطعات و مواد را در برمی گیرد و کلیه امور مربوط به تهیه، تولید، ذخیره سازی، حمل و نقل، انبارداری، توزیع و جابه جایی را برابر دستورالعمل های موجود شامل می شود (ویسی و همکاران، ۱۳۹۸). انجمن لجستیک ایران ۱، واژه آماد و پشتیبانی (لجستیک) را این گونه تعریف می کند، فرایند برنامه ریزی، اجرا و کنترل مؤثر بر اقلام آمادی، ترابری و کارایی جریان ذخیره سازی کالاها و خدمات و اطلاعات وابسته به آنها از نقطه شروع تا نقطه مصرف به منظور برآوردن احتیاج های مشتری (شوقی، ۱۳۸۹). این واژه را از نظر عملیاتی در نیروهای نظامی - انتظامی به صورت برآورد، تهیه، ذخیره سازی، توزیع، ترابری و آماده سازی تجهیزات، اقلام و تأسیسات مورد نیاز و خدمات مربوط به اسکان و نگهداری نیروی انسانی می توان تعریف کرد (رضایی، ۱۳۹۹). از ویژگی های لجستیک نظامی در مدیریت بحران نیروهای آماده و آموزش دیده و در دسترس بودن نیروها است که باعث افزایش چابکی در پاسخ دادن به بحران ها خواهد شد (گراهام، ۲۰۲۰). لجستیک نظامی می تواند در بحران ها از طریق اجرای طرح های کنترلی، کنترل انضباط عمومی در اجرای قوانین کنترلی، خدمات حمل و نقل اضطراری در بحران ها به دولت ها کمک کند (گراهام، ۲۰۲۰). لجستیک نظامی به دلیل امکانات و آموزش های کارکنان در خدمات رسانی به دولت کمک کنند و همچنین قابلیت دید و پایش سریع و هوشمند زنجیره تأمین برای پیش بینی، شناسایی اختلالات و پیش بینی حمل و نقل چندگانه کمک شایانی داشته باشد

(کومار و همکاران، ۲۰۲۰).

۳- لزوم شکست حصر آبادان

درحالی که احتمال اشغال و تصرف شهر آبادان از سوی ارتش عراق می‌رفت، امام خمینی طی سخنانی در حسینیه جماران در صبح روز چهارشنبه چهارده آبان هزار و سیصد و پنجاه و نه خطاب به روحانیون حاضر که در آستانه ماه محرم به دیدار ایشان رفته بودند، فرمودند: من منتظرم که این «حصر آبادان از بین برود». «باید این حصر شکسته بشود». «مسامحه نشود در آن، حتماً باید شکسته بشود. فکر این نباشند که ما اگر این‌ها هم آمدند بیرونشان می‌کنیم. اگر این‌ها آمدند، خسارات بر ما وارد می‌کنند. نگذارند این‌ها بیایند در آبادان وارد بشوند. از خرمشهر، این‌ها را بیرون بکنند. حال تهاجمی بگیرند»

۴- نقش لجستیک نظامی در شکست حصر آبادان

شکست حصر آبادان قریب به یک سال به طول انجامید و تنها راه ارتباطی با شهر آبادان راه دریایی بود از این رو نیروی دریایی ارتش، مأموریت مهمی را بر عهده داشت (بیرقی، ۱۴۰۰) که برخی از اقدامات آن به شرح جدول شماره ۱ و ۲ بیان می‌شود.

جدول شماره ۱. خلاصه اقلام پشتیبانی شده از رزمندگان و مردم در جبهه آبادان

ردیف	نوع پشتیبانی	میزان
۱	مهمات	۸۴۰ تن
۲	خواروبار	۲۹۰ تن
۳	تجهیزات، پوشاک و دارو	۱۰۰۰ تن
۴	جابجایی سربازان ارتش، ژاندارمری و شهربانی	۷۹۲۶ نفر
۵	جابجایی رزمندگان سپاه و بسیج انقلاب اسلامی	۸۸۳ نفر
۶	تخلیه مجروحین از میدان نبرد	۲۷۴۸ نفر
۷	تخلیه اجساد مطهر شهدا و کشته‌شدگان	۲۶۴ نفر
۸	اعزام تیم پزشکی به میدان نبرد	۱۵۴ نفر
۹	تخلیه اسیر جنگی	۱۸ نفر
۱۰	اعزام مردم شهر، کارکنان شرکت نفت آبادان و کارکنان اداری بانک و ...	۵۵۱۷۶ نفر
۱۱	سوخت	۲۹۳۴۰ لیتر
۱۲	محموله پالایشگاهی جهت پالایشگاه آبادان	۱۲ محموله

بیرقی (۱۴۰۰)

جدول شماره ۲. Error! No text of specified style in document. خلاصه تجهیزات و ادوات

عمده ارسالی به جبهه آبادان

ردیف	ادوات و وسایل نقلیه ارسالی	تعداد
۱	آشپزخانه صحرایی	۳ دستگاه
۲	موتورسیکلت	۹ دستگاه
۳	انواع وانت	۴ دستگاه
۴	انواع خودرو سواری نظامی	۳۵ دستگاه
۵	انواع کامیون و مپرسی و تانکر آب و تراکتور	۹ دستگاه
۶	قایق جیمینی و موتورهای مربوطه	۳۰ دستگاه
۷	آمبولانس	۸ دستگاه
۸	جیب نظامی	۹ دستگاه
۹	انواع ادوات مهندسی	۳ دستگاه بولدوزر+ ۱ دستگاه گریدر
۱۰	موتوربرق	۶ دستگاه
۱۱	سایر تجهیزات	کپسول اکسیژن بیمارستان

بیرقی (۱۴۰۰)

پیشینه تجربی

خالقی (۱۳۹۰) مدل سیستم لجستیک مدیریت بحران را ارائه نموده است. هدف از تحقیق تعیین نقش و جایگاه لجستیک در مدیریت کنترل و مهار بحران و تشریح فعالیت‌ها و فرایندهای آن و ارائه مدل مفهومی سیستم لجستیک بحران می‌باشد. نتایج نشان داده است لجستیک به‌عنوان ستون فقرات تمامی عملیات امدادی و کمک‌رسانی و به‌عنوان یکی از زیرسیستم‌های اصلی مدیریت بحران محسوب می‌شود و شامل فعالیت‌های تدارکاتی نگهداری، تعمیرات تجهیزات و ماشین‌آلات حمل‌ونقل و خدمات اولیه مهندسی است. لجستیک باید قادر به پاسخگویی به شرایط متغیر و متفاوت باشد، این امر به معنی آن است که سیستم لجستیک با وجود حفظ یکپارچگی باید از انعطاف لازم برخوردار باشد و تغییر در نوع و تعداد نیازمندی‌های آسیب‌دیدگان و امدادگران تأثیر منفی بر آن نداشته باشد.

لیز، آندری (۲۰۱۶) در مطالعه موردی با عنوان نقش لجستیک نظامی در پشتیبانی از عملیات

مدیریت بحران شهری برای کاهش اثرات فاجعه‌های طبیعی و شکست‌های فنی به شناسایی حوزه درگیری سیستم لجستیک نظامی در پشتیبانی از عملیات مدیریت بحران شهری و کاهش اثرات منفی بلاای طبیعی پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان داد زمینه‌های کلیدی پشتیبانی ارائه شده توسط لجستیک ارتش برای عملیات مدیریت بحران شهری شامل آماده‌سازی شرایط برای اقامت موقت جمعیت تخلیه شده و پشتیبانی پزشکی است.

دوس رییس (۲۰۱۸) در مطالعه موردی تحت عنوان لجستیک نظامی در بلاای طبیعی: استفاده از نیروهای واکنش سریع ناتو در کمک به تلاش‌های امداد رسانی به زلزله پاکستان استدلال می‌کند که ساختارهای لجستیکی نیروی واکنش سریع دارای ویژگی دوگانه است. اگرچه برای درگیری مسلحانه ایجاد شده است، اما می‌تواند در عملیات غیر از جنگ نیز مورد استفاده قرار گیرد مانند امداد رسانی، راهی مهم برای توجیه هزینه بالای مالی نیروهای واکنش سریع در زمان محدودیت‌های بودجه دفاعی است.

ویسی و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای با عنوان نقش لجستیک نظامی در مدیریت بحران‌های زیستی و ویروسی آینده به این نتیجه رسید که عوامل بهبود عملکرد لجستیک نظامی در مدیریت بحران همه‌گیری ویروسی در چهار مؤلفه شامل توسعه تشکیلات لجستیکی، تقویت پتانسیل زنجیره تأمین، توسعه علمی تخصصی و تبیین جایگاه حاکمیتی غیرنظامی در مدیریت زنجیره تأمین، کاربردهای لجستیک نظامی در مدیریت بحران نیز در دو مؤلفه شامل حمایت از دولت در مدیریت بحران و کمک‌های اضطراری بشردوستانه و همچنین ضرورت به‌کارگیری لجستیک نظامی در مدیریت بحران در دو مؤلفه شامل چابکی عملیات امداد و نجات و پتانسیل لجستیکی استخراج گردید.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر، پژوهشی اکتشافی- کاربردی است. باتوجه به ماهیت اکتشافی آن از روش گراند تئوری استفاده شده است. داده‌های مورد نیاز از طریق مصاحبه‌های ساختاریافته با رزمندگان دوران دفاع مقدس که در عملیات شکست حصر آبادان نقش داشته‌اند گردآوری شد. هر یک از مصاحبه‌ها بلافاصله مورد تحلیل قرار گرفت. باتوجه به مکتب کدگذاری استراوس و کوربین تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی در راستای استراتژی گراند تئوری در قالب ۳ مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام می‌پذیرد. ابتدا واحدهای معنایی که برآمده از

مصاحبه با مشارکت کنندگان است، پس از ویرایش‌های نگارشی و املائی وارد نرم‌افزار مکس کیودا ورژن ۲۲ می‌شود. در کل از کدگذاری باز ۱۱۵ کد به دست آمد. براساس کدگذاری سه مرحله‌ای باز، محوری و انتخابی، داده‌ها به‌طور متناوب و مستمر مورد بازبینی و پالایش قرار گرفتند و براساس تشابهات و سنخیت داده‌ها در یک فرآیند استقرایی، مجموعه‌ای از داده‌های مشابه حول یک مفهوم گرد آمدند. مفاهیمی که معانی مشترکی را در خود داشتند، در قالب مقوله‌ها که سطحی انتزاعی‌تر نسبت به مفاهیم دارند، سازماندهی گردیدند و نهایتاً مقوله‌هایی که بار معنایی و محتوایی‌شان از قرابت بیشتری برخوردار بود در ذیل طبقه ویژه‌ای قرار داده شدند. بعد از تکرار مؤلفه‌ها در مصاحبه‌ها، مصاحبه تکمیلی دیگری (مصاحبه بیست و یکم) نیز جهت اطمینان از اشباع نظری انجام شد.

باتوجه به هدف پژوهش، موارد زیر به‌عنوان سؤالات فرعی در نظر گرفته شدند و سؤالات دیگری نیز باتوجه به پاسخ‌های ارائه‌شده طرح شدند؛ ۱- لجستیک نداجا در عملیات شکست حصر آبادان چه نقشی بر عهده داشت؟ ۲- عوامل بیرونی و داخلی مؤثر بر عملیات لجستیک نداجا در شکست حصر آبادان چه بود؟ ۳- عوامل بیرونی و درونی مؤثر بر لجستیک نداجا در شکست حصر آبادان کدام است؟ ۴- شکست حصر آبادان چه نتایجی در بر داشت؟

در این پژوهش برای بررسی قابلیت اعتماد (پایایی)، از روش توافق درونی موضوعی دو کدگذار استفاده شد. به این صورت که از یک نفر دعوت شد که به‌عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در پژوهش مشارکت کند. از این رو پس از تهیه دستورالعمل و راهنمای کدگذاری، آموزش‌های لازم در مورد موضوع پژوهش و نحوه کدگذاری به ایشان داده شد. سپس تعدادی از مصاحبه‌ها برای کدگذاری در اختیار همکار پژوهش قرار گرفت. در هرکدام از مصاحبه‌ها، کدهایی که از نظر هر دو نفر باهم مشابه هستند به‌عنوان توافق و کدهای غیرمشابه به‌عنوان عدم توافق شناسایی شدند و در نهایت درصد توافق درون موضوعی با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد.

$$\text{درصد توافق درون موضوعی} = \frac{\text{تعداد توافقات} \times 2}{\text{تعداد کل کدها}} \times 100$$

نتایج حاصل در جدول ۳ ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، درصد توافق ۸۰/۹

محاسبه شده است که بیش از ۶۰ درصد (ترنر ۱، ۲۰۱۰) است؛ از این رو قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است.

جدول شماره ۳. نمونه‌ای از نتایج ضریب توافق بین دو کدگذار

کد مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	درصد توافق
مصاحبه‌شونده ۹	۴۹	۲۰	۵	۸۰/۹
مصاحبه‌شونده ۱۱	۶۷	۲۸	۲	۸۳/۶
کل	۱۱۶	۴۸	۶	۸۲/۸

همچنین، سنجش روایی در پژوهش حاضر از طریق بررسی مشارکت‌کنندگان و ممیزی خارجی مورد ارزیابی قرار گرفت. به این ترتیب که پژوهشگر داده‌های گردآوری شده را به تعدادی از مشارکت‌کنندگان ارائه داد و از آن‌ها خواست تا در مورد صحت و اعتبار آن‌ها قضاوت کنند و همچنین داده‌های گردآوری شده با تعدادی از اساتید دانشگاه که در حوزه دفاع مقدس صاحب‌نظر بودند نیز مورد بررسی و در صورت لزوم مورد بازبینی و اصلاح قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

پس از انجام مصاحبه‌ها و پیاده‌سازی آن‌ها طی فرآیندی متن مصاحبه‌ها برای یافتن مقوله‌های اصلی، ویژگی‌ها و ابعاد مقولات مورد بررسی قرار گرفتند. در گام اول از متن مصاحبه‌ها گزاره‌ها (ابعاد و ویژگی‌ها) استخراج شدند. در مرحله بعد، داده‌ها در سطح جمله و عبارت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و خرده مقولات کشف شدند؛ یعنی پس از استخراج گزاره‌ها با دسته‌بندی‌هایی که صورت گرفت مقوله‌های فرعی تدوین شدند. در مرحله بعد مقوله‌های اصلی نیز از دسته‌بندی مقوله‌های فرعی استخراج شدند و به‌طور موقت نام‌گذاری شدند. هر مقوله اصلی شامل چند مقوله فرعی بود که همه آن‌ها به‌واسطه گزاره‌های مستخرج از مصاحبه‌ها به دست آمدند. واحد اصلی تحلیل برای کدگذاری باز مفاهیم یا همان گزاره‌ها بودند. کدگذاری باز هنگامی متوقف شد که الف) با بررسی دوباره توسط محقق و چهار تن از خبرگان نظریه داده‌بنیاد، متن مصاحبه‌ها مجدداً همان طبقه‌بندی به دست می‌آمد ب) خرده مقولات و ویژگی‌ها تکراری شده بودند، اطلاعات مرتبط جدیدی از متن مصاحبه‌ها یافت نمی‌شد، حتی اگر اطلاعات جدیدی پیدا

می‌شد با طبقه‌بندی موجود منطبق بود.

بعد از انجام ۲۰ مصاحبه تمامی مقوله‌های اصلی و اکثر مقوله‌های فرعی مشخص شدند و مقوله‌ها تکراری شدند یا به عبارت دیگر به اشباع رسیدند. برای اطمینان از کیفیت، هر مصاحبه پیاده شده مورد بازنگری مجدد قرار گرفت که نمونه آن در جدول شماره ۴ بیان شده است.

جدول شماره ۴. نمونه‌هایی از فرآیند کدگذاری باز

کدهای شناسایی شده	پاسخ مصاحبه‌شونده	کد مصاحبه
عزل بنی‌صدر	در زمان جنگ عزل بنی‌صدر نیز در روحیه گرفتن رزمندگان و شکست حصر آبادان بی‌تأثیر نبود.	۱ م
تجهیزات متناسب با عملیات دریایی	بر اساس تجربه‌ای که در جنگ داشتم تجهیزات و وسایلی که متناسب با عملیات دریایی بود مانند هاور کرافت عامل موفقیت ما در پشتیبانی حصر آبادان بود.	۲ م
الف) نیروی انسانی متعهد ب) نیروی انسانی ولایی ج) نیروی انسانی وطن‌دوست	به نظر من یکی از عوامل موفقیت در شکست حصر آبادان رزمندگانی بودند که با همه توان کار می‌کردند متعهد بودند، وطن‌دوست بودند، به فرمان امام خمینی (ره) پایبند بودند	۳ م
همکاری بین سازمانی	در زمان جنگ تمام سازمان‌ها پای‌کار آمده بودند و یک همکاری و انسجام در بین تمام ارگان‌ها اعم از سپاه، نیروهای مردمی، بندر امام خمینی و ارتش وجود داشت	۴ م
افزایش روحیه رزمندگان	شکست حصر آبادان باعث افزایش روحیه رزمندگان شد و رزمندگان به خود بالیدند همچنین قدرت‌های جهانی از صدام مأیوس شدند	۵ م

پس از فرآیند کدگذاری در مجموع ۱۱۵ کد باز، ۲۰ مقوله فرعی و ۶ مقوله اصلی شناسایی شدند که در ادامه این دسته‌بندی در جدول ۵ گزارش شده‌اند.

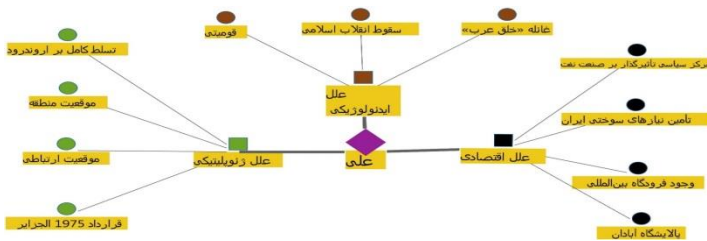
جدول شماره ۵. کدها مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده شرایط علی

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
تأمین نیازهای سوختی ایران	اقتصادی	شرایط علی
مرکز سیاسی تأثیرگذار بر صنعت نفت		
وجود فرودگاه بین‌المللی		
پالایشگاه آبادان		
قومیتی	ایدئولوژیکی	
سقوط انقلاب اسلامی		

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
غائله «خلق عرب»	ژئوپلیتیکی	
تسلط کامل بر اروندرود		
قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر		
موقعیت ارتباطی		
موقعیت منطقه		

براساس نتایج کدگذاری در شکل ۱ خروجی نرم‌افزار MAXQDA22 جهت شناسایی

شرایط علی نشان داده شده است:

شکل شماره ۱. نمودار تصویری بعد علی

در ادامه در جدول ۶ کدها (مقوله اصلی، مقوله فرعی، مفاهیم) مربوط به شرایط محوری نشان

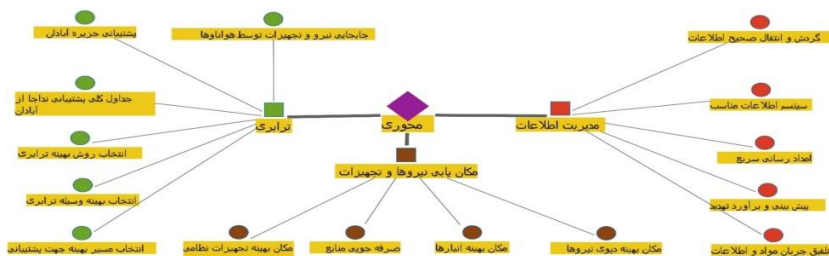
داده شده است:

جدول شماره ۶. کدها مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده شرایط محوری

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
امدادرسانی سریع	مدیریت اطلاعات	
پیش‌بینی و برآورد تهدید		
تلفیق جریان مواد و اطلاعات		
سیستم اطلاعات مناسب		
گردش و انتقال صحیح اطلاعات	ترابری	شرایط محوری
پشتیبانی جزیره آبادان		
جابجایی نیرو و تجهیزات توسط هواناوها		
جدول کلی پشتیبانی نداجا از آبادان		
انتخاب روش بهینه ترابری		
انتخاب بهینه وسیله ترابری		
انتخاب مسیر بهینه جهت پشتیبانی	مکان‌یابی نیروها و تجهیزات	
مکان بهینه دپوی نیروها		

صرفه‌جویی منابع	
مکان بهینه انبارها	
مکان بهینه تجهیزات نظامی	

بر اساس نتایج کدگذاری در شکل ۲ خروجی نرم‌افزار MAXQDA22 جهت شناسایی شرایط محوری نشان داده شده است:

شکل شماره ۲. نمودار تصویری بعد محوری

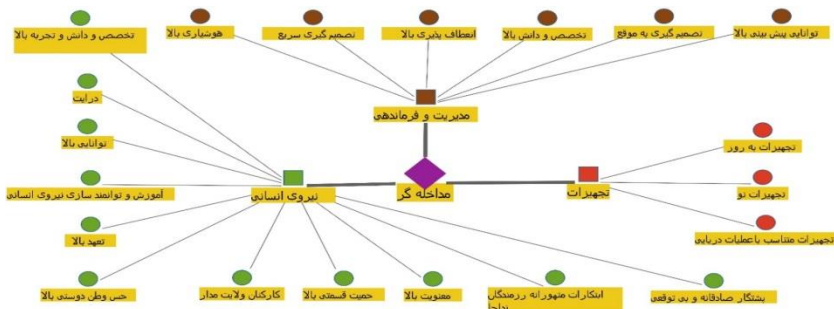
در ادامه در جدول ۷ کدها (مقوله اصلی، مقوله فرعی، مفاهیم) مربوط به شرایط مداخله‌گر نشان داده شده است:

جدول شماره ۷. کدها مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده شرایط مداخله‌گر

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
	فرماندهی و کنترل	هوشیاری بالا
		تصمیم‌گیری سریع
		انعطاف‌پذیری بالا
		تخصص و دانش بالا
		تصمیم‌گیری به‌موقع
		توانایی پیش‌بینی بالا
مداخله‌گرها	نیروی انسانی	تخصص و دانش و تجربه بالا
		درایت
		توانایی بالا
		آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی
		تعهد بالا
		حس وطن‌دوستی بالا
		کارکنان ولایت مدار
حمیت قسمتی بالا		

معنویت بالا	تجهیزات
ابتکارات متهورانه رزمندگان ناداجا	
پشتکار صادقانه و بی توقعی	
تجهیزات بهروز	
تجهیزات نو	
تجهیزات متناسب با عملیات دریایی	

بر اساس نتایج کدگذاری در شکل ۳ خروجی نرم‌افزار MAXQDA22 جهت شناسایی عوامل مداخله‌گر نشان داده شده است:

شکل شماره ۳. نمودار تصویری عوامل مداخله‌گر

در ادامه در جدول ۸ کدها (مقوله اصلی، مقوله فرعی، مفاهیم) مربوط به عوامل زمینه‌ای نشان داده شده است:

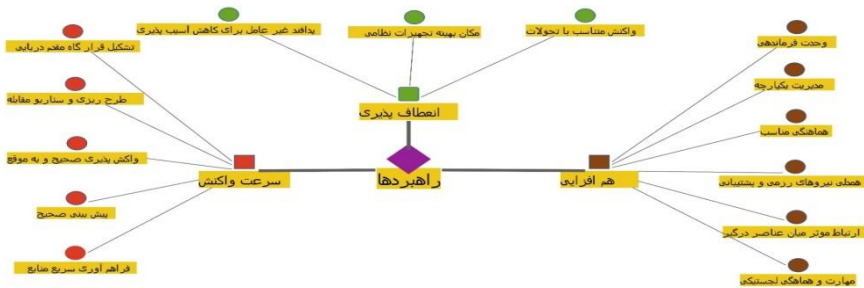
جدول شماره ۸ کدها مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده عوامل زمینه‌ای

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
تجهیزات متناسب با عملیات دریایی	تحریم‌های بین‌المللی	عوامل زمینه‌ای
عدم تأمین نیازمندی نظامی ایران توسط دولت‌های غربی		
تأمین مالی و نظامی دشمن یعنی توسط اعراب و قدرت‌های استکباری		
عزل بنی صدر	حمایت مسئولان	
پیگیری مسئولان طراز اول کشوری و لشگری		
جمعیت ۴۶۲ هزار نفری آبادان	جمعیت	
تعداد کارکنان رسمی سپاه در شروع جنگ		
نقش پشتیبانی	بندر امام خمینی	
موقعیت جغرافیایی بندر امام		
تأمین تدارکات جنگ در منطقه‌ی آبادان و خرمشهر از طریق		

طرح ریزی و سناریو مقابله	
واکش پذیری صحیح و به موقع	
پیش بینی صحیح	
فراهم آوری سریع منابع	

براساس نتایج کدگذاری در شکل ۵ خروجی نرم افزار $MAXQDA$ ۲۲ جهت شناسایی

راهربرها نشان داده شده است:

شکل شماره ۵. نمودار تصویری بعد راهبردها

در ادامه در جدول ۱۰ کدها (مقوله اصلی، مقوله فرعی، مفاهیم) مربوط به پیامدها نشان داده

شده است:

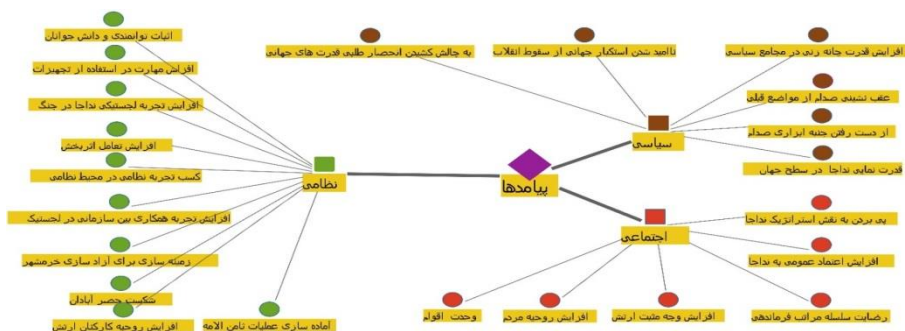
جدول شماره ۱۰. کدها مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده پیامدها

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
به چالش کشیدن انحصارطلبی قدرت‌های جهانی	پیامدهای سیاسی	پیامدها
نامید شدن استکبار جهانی از سقوط انقلاب		
افزایش قدرت چانه‌زنی در مجامع سیاسی		
عقب‌نشینی صدام از مواضع قبلی		
از دست رفتن جنبه ابزاری صدام		
قدرت‌نمایی ناداجا در سطح جهان		
رضایت سلسله‌مراتب فرماندهی	پیامدهای اجتماعی	
افزایش وجه مثبت ارتش		
افزایش روحیه مردم		
وحدت اقوام		
پی بردن به نقش استراتژیک ناداجا	پیامدهای نظامی	
افزایش اعتماد عمومی به ناداجا		
آماده‌سازی عملیات ثامن‌الائمه		

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
افزایش روحیه کارکنان ارتش		
شکست حصر آبادان		
زمینه‌سازی برای آزادسازی خرمشهر		
افزایش تجربه همکاری بین سازمانی در لجستیک		
کسب تجربه نظامی در محیط نظامی		
افزایش تعامل اثربخش		
افزایش تجربه لجستیکی نداجا در جنگ		
افزایش مهارت در استفاده از تجهیزات		
اثبات توانمندی و دانش جوانان		

براساس نتایج کدگذاری در شکل ۶ خروجی نرم‌افزار MAXQDA2 جهت شناسایی

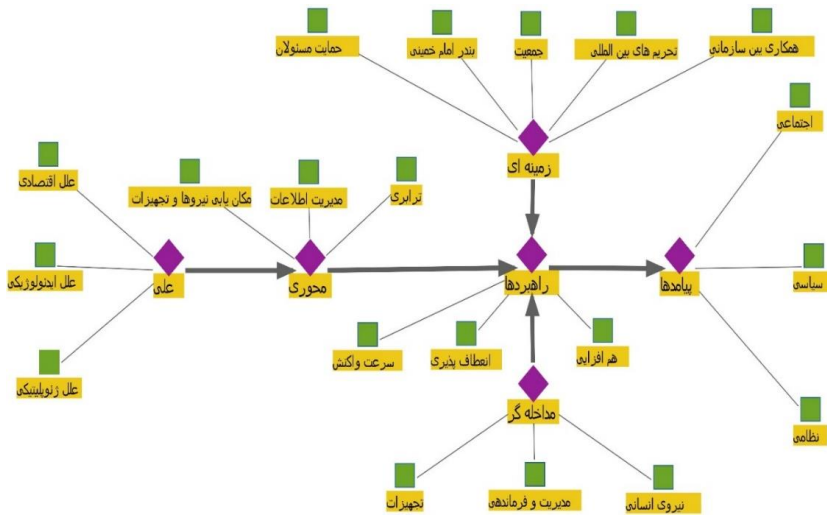
پیامدها نشان داده شده است:

شکل شماره ۶. نمودار تصویری پیامدها

مدل مفهومی پیشنهادی در قالب شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، مقوله اصلی،

راهبردها و پیامدها در شکل یک ارائه شده است.

شکل شماره ۷. مدل مفهومی پیشنهادی تحقیق (محققین، ۱۴۰۱)

نتیجه گیری

هدف از این پژوهش، مدیریت لجستیک در شرایط بحران، مطالعه موردی شکست حصر آبادان به روش داده بنیاد بود. در بحران‌هایی که برای کشور اتفاق می‌افتد هدف لجستیکی نظامی، برخلاف لجستیک تجاری کسب سود بیشتر نیست بلکه هدف نجات جان مردم بی‌گناه و مدیریت بحران است. نیروهای مسلح در هر کشور به دلیل داشتن سرمایه‌های انسانی، تجهیزات و ملزومات به‌روز، نظم و داشتن یک ساختار منسجم، توان حمل و نقل می‌تواند با انواع بحران‌ها به‌خوبی مواجه شود و آن را مدیریت کند. یکی از بحران‌های گذشته کشور، دوران دفاع مقدس و حصر آبادان بود که در آن زمان لجستیک نادجا به‌خوبی با آن بحران مقابله کرد. در زمانی که ارتش نظم خود را تا حدودی از دست داده بود و انقلاب تازه به پیروزی رسیده بود و تمام ساختارهای کشور هنوز نهادینه نشده بود کشور مورد تهاجم قرار گرفت؛ لذا با بررسی الگوی لجستیک در آن زمان می‌توان به یک نمونه دست پیدا کرد و در حال و آینده از تجربیات و درس‌های آن استفاده نمود. براین اساس در مرحله اول مبانی نظری و پیشینه پژوهش بررسی شد. در مرحله دوم از ابزار مصاحبه جهت اخذ نظرات خبرگان و تکنیک داده بنیاد با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا جهت تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه استفاده شد به این صورت که ۱۱۵ کد باز شناسایی شده در قالب ۲۰ مقوله فرعی ۶ طبقه اصلی تلفیق شدند که شامل شرایط علی، پدیده محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها دسته‌بندی شدند.

شرایط علی: این شرایط باعث ایجاد و شکل‌گیری پدیده یا طبقه هسته‌ای می‌شود؛ بنابراین عواملی که تأثیرگذار هستند بر پدیده محوری عبارتند از علل اقتصادی، علل ژئوپلیتیکی و علل ایدئولوژیکی است. الف) عامل اقتصادی: یکی از دلایل مهم حمله صدام به آبادان را می‌توان عامل اقتصادی دانست چراکه آبادان یکی از مراکز مهم اقتصادی کشور به شمار می‌رفت که ضربه به آبادان، ضربه به اقتصاد کشور در زمان جنگ محسوب می‌شد. به چند دلیل: ۱- وجود بزرگ‌ترین پالایشگاه کشور در آبادان ۲- تأمین نیازهای سوختی کشور ۳- وجود فرودگاه بین‌المللی در شهر ۴- مرکزیت سیاسی تأثیرگذار آبادان بر صنعت نفت را می‌توان از عوامل حمله دشمن بعثی به آبادان برشمرد. ب) عامل ایدئولوژیکی: دومین دلیل حمله عراق به آبادان از نظر ایدئولوژیکی می‌توان بررسی نمود. مسائل قومیتی به خاطر زبان و فرهنگ مشترک عرب‌زبانان عراق و خوزستان که صدام به تبع آن غائله خلق عرب را به جهت ایجاد جدایی مردم آبادان از ایران مطرح نمود که البته این توطئه به سرانجام نرسید و همچنین عامل ایدئولوژیکی حمله عراق به ایران را می‌توان در پیروزی نظام انقلاب اسلامی و به ثمر رسیدن انقلاب دانست که ریشه‌ای ایدئولوژیکی داشت و صدام حسین این انقلاب را برنمی‌تایید و آن را تهدیدی برای خود می‌دانست. ج) عامل ژئوپلیتیکی: حمله صدام به آبادان را می‌توان به معنی ملغی اعلام نمودن قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر و به تبع آن تسلط کامل اروندرود و نیز موقعیت جغرافیایی و ارتباطی منطقه دانست.

عوامل محوری: به پدیده اصلی موضوع می‌پردازد که به پشتیبانی نداجا در عملیات شکست حصر آبادان می‌پردازد که سه عامل بیشترین نقش را دارا می‌باشد که عبارتند از ترابری، مکان‌یابی نیروها و تجهیزات و مدیریت اطلاعات. یکی از عوامل تأثیرگذار آمداد و پشتیبانی در شرایط بحران خصوصاً در شرایطی جنگ، عامل ترابری می‌باشد که در عملیات شکست حصر آبادان بسیار تأثیرگذار بود علت آن را می‌توان در شش عامل جستجو نمود: عامل اول جابجایی توسط هواوهای نداجا که بهترین وسیله برای پشتیبانی لجستیکی بخصوص ۴۳ روز حساس و بحرانی ابتدای حصر، دوم استفاده مناسب از ترابری در جهت پشتیبانی از آبادان که شامل ارسال نیازمندی‌های تدارکاتی اعم از اقلام طبقات ده‌گانه آمدادی و نیز جابجایی نیروها به بندر آبادان می‌باشد. سوم میزان بالای ارسال نیازمندی‌های تجهیزاتی است. چهارم انتخاب بهینه روش ترابری است که باتوجه به شرایط منطقه و براساس تصمیمات درست و سریع محقق می‌گردد. پنجم انتخاب بهینه وسیله ترابری و مسیر ترابری است که این انتخاب باتوجه به تجهیزات مورد نیاز موجود در نداجا

به بهترین وجه صورت پذیرفت.

راهبردها: راهبردها عبارت است از رفتارها و تعاملاتی که تحت تأثیر شرایط مداخله‌گر و زمینه‌ای حاصل می‌شود، راهبردهای پشتیبانی لجستیکی مؤثر که در شکست حصر آبادان بسیار تأثیرگذار بود می‌توان در سه بعد طبقه‌بندی نمود و آن عبارتند از الف) انعطاف‌پذیری ب) هم‌افزایی ج) سرعت واکنش.

الف) عامل هم‌افزایی: یکی از راهبردهای مهم در مدیریت بحران‌ها، به‌خصوص در شرایط جنگی، هم‌افزایی تمام بازیگرانی است که در یک بحران نقش اساسی دارند در شکست حصر آبادان نیز دقیقاً از این راهبرد استفاده شد که شامل وحدت فرماندهی، مدیریت یکپارچه، هماهنگی مناسب، همدلی نیروهای رزمی و پشتیبانی، ارتباط مؤثر میان عوامل درگیر و مهارت و هماهنگی لجستیکی می‌باشد. وحدت فرماندهی و مدیریت یکپارچه با تشکیل گروه رزمی ۴۲۱ ناداجا در بوشهر یکی از عوامل مهم در موفقیت ناداجا در زمینه اقدامات عملیاتی و پشتیبانی در ایام حصر آبادان و در طول ۸ سال دفاع مقدس محسوب می‌شود. مفهوم هماهنگی مناسب در کلیه رده‌های نظامی و کشوری از جمله هماهنگی کامل سازمان بنادر و کشتیرانی در واگذاری مدیریت بندر امام به نیروهای مسلح و ناداجا در پشتیبانی لجستیکی ناداجا از آبادان در موفقیت این مأموریت بسیار مهم و تأثیرگذار بوده است مثال دیگر این مفهوم همکاری کامل شناورهای صیادی و باری (لنج‌ها) در آمار رسانی مناسب به رزمندگان در آبادان و با همدلی و هماهنگی و تحت مدیریت ناداجا. مؤلفه همدلی نیروهای رزمی و پشتیبانی نیز از عوامل مؤثر در این خصوص مطرح می‌باشد که از دل تحقیق برآمده است.

ب) انعطاف‌پذیری: از عوامل تأثیرگذار دیگر انعطاف‌پذیری در عملیات لجستیک ناداجا بود که در موفقیت عملیات پشتیبانی نقش مهم داشت. واکنش متناسب با تحولات، مکان بهینه تجهیزات نظامی و پدافند غیرعامل جهت کاهش آسیب‌پذیری از جمله راهبردهای اساسی در انعطاف‌پذیری لجستیک به حساب می‌آید.

ج) سرعت واکنش: از عوامل مهم در هر عملیاتی سرعت واکنش می‌باشد که در شکست حصر آبادان به‌خوبی مشهود بود از عوامل مهم در افزایش سرعت واکنش عبارتند از تشکیل قرارگاه مقدم دریایی، طرح‌ریزی و سناریوی مقابله، واکنش‌پذیری صحیح و به‌موقع، پیش‌بینی صحیح و فراهم‌آوری سریع منابع می‌باشد. تشکیل قرارگاه دریایی ۴۲۱ ناداجا قبل از شروع جنگ

نشان از سرعت مناسب نداجا در آمادگی لازم برای جنگ بود و این مهم در پشتیبانی سریع از آبادان در ایام حصر نیز به خوبی مؤثر واقع گردید همچنین یکی از دلایل مهم پشتیبانی مناسب دریایی در ایام حصر آبادان و کل دوران دفاع مقدس داشتن طرح و سناریوی لازم و پیش‌بینی صحیح و فراهم آوری منابع جهت پشتیبانی مؤثر از آبادان بود که در ایام حصر و با سرعت واکنش مثال‌زدنی توسط نداجا به وقوع پیوست.

عوامل مداخله‌گر: شرایط کلی که بر چگونگی فرآیندها و راهبردها تأثیر می‌گذارد. شرایطی که باعث تشدید یا تضعیف پدیده‌ها می‌شوند که پشتیبانی لجستیکی مؤثر نداجا از آبادان در ایام حصر و شکست حصر آبادان عواملی مانند فرماندهی و کنترل، نیروی انسانی و تجهیزات تأثیرگذار است: الف) نیروی انسانی: عامل نیروی انسانی و عوامل مرتبط با مداخله‌گرها از عوامل بسیار مهمی است که در مصاحبه با رزمندگان و فرماندهان دوران جنگ و صاحب‌نظران در پشتیبانی لجستیکی مؤثر نداجا از آبادان در ایام حصر مورد تأکید قرار گرفته است. نیروی انسانی مهم‌ترین منبع در هر عملیاتی محسوب می‌شود. نیروی انسانی که شایستگی‌های متناسب با آن مأموریت را داشته باشند. نیروی انسانی دارای تخصص، دانش و تجربه، درایت، توانایی، توانمند، متعهد، وطن‌دوست، ولایتمدار، حمیت‌قسمتی، معنویت بالا، ابتکارات متهورانه رزمندگان نداجا، پشتکار صادقانه و بی‌توقعی که همه این مفاهیم یکی از عوامل مؤثر در پشتیبانی مؤثر نداجا از آبادان در ایام حصر می‌باشد. بسیاری از عوامل یاد شده در آموزش‌های مناسب در دانشگاه‌های معتبر جهانی کسب شده و فرهنگ دینی و ملی کشور تأثیرگذار است.

ب) تجهیزات: از عوامل مؤثر و غیرقابل‌انکار موفقیت نداجا در جنگ و پشتیبانی از آبادان در ایام حصر است که شامل سه مفهوم تجهیزات به‌روز، تجهیزات نو و تجهیزات متناسب با عملیات دریایی است. بی‌شک در کنار عوامل انسانی یکی از مؤثرترین عوامل پشتیبانی بی‌نظیر نداجا در حصر آبادان را باید در عامل تجهیزات و بروز و نو و متناسب بودن آن با عملیات دریایی دانست. این عامل اهمیت برخوردار نداجا از تجهیزات به‌روز را بیش‌ازپیش مشخص می‌نماید. به‌طور مثال هواناوها یک وسیله پروازی است که در آن زمان از بالاترین تکنولوژی‌های دوران خود برخوردار بود. بهترین وسیله جهت انجام اقدامات لجستیک و عملیاتی در زمان بحران محسوب می‌گردد تا آنجا که جهت تعمیرات و عملیاتی نگه‌داشتن این تجهیزات بالاترین مقامات کشوری و لشکری پیگیر تأمین نیازمندی‌های این وسیله پروازی بودند.

ج) مدیریت و فرماندهی: بدون شک عامل موفقیت هر مأموریت فرماندهی و مدیریت می‌باشد وجود و اهمیت فرمانده و مدیر در جوامع بشری آن‌قدر مهم است که هنگامی که حضرت موسی (علیه‌السلام) به امر خدا به مدت ۴۰ روز به دیدار و ملاقات خداوند در کوه طور می‌رود برادر خود هارون را نیز جانشین خود می‌کند. در خطبه ۴۱۰ نهج‌البلاغه حضرت علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: موقعیت فرمانده و قیام‌کننده به امور دین در مملکت مانند رشته مهره‌ای است که کارش جمع کردن مهره‌هاست و آن‌ها را به هم پیوند می‌دهد؛ پس اگر بگسلد، مهره‌ها از هم جدا و پراکنده می‌گردند و هرگز همه آن‌ها به‌تمامی جمع نخواهند شد. در شکست حصر آبادان نیز فرماندهان شایسته نقش بارزی ایفاء نمودند فرماندهانی با توانایی پیش‌بینی، تصمیم‌گیری به‌موقع، تخصص و دانش، انعطاف‌پذیری بالا، تصمیم‌گیری سریع و هوشیاری بالا نیز همه به نحوی در پشتیبانی مداخله اساسی داشتند.

عوامل زمینه‌ای: عوامل زمینه‌ای شرایط خاصی که در آن فرآیندها و تعاملات برای اداره، کنترل و پاسخ به پدیده صورت می‌گیرد که در پشتیبانی لجستیکی نداجا از آبادان در ایام حصر عوامل متعددی نقش داشتند از جمله تحریم‌های بین‌المللی، حمایت مسئولان، جمعیت، همکاری‌های بین سازمانی و بندر امام خمینی تأثیرگذار هستند که عبارتند از جمعیت، بندر امام خمینی، همکاری بین سازمانی، حمایت مسئولان و تحریم‌های بین‌المللی.

الف) جمعیت: شامل دو متغیر جمعیت ۴۶۲ هزار نفری آبادان و تعداد پرسنل رسمی سپاه پاسداران در ابتدای جنگ می‌باشد که هر دو متغیر زمینه‌ای برای راهبردهای الگوی پشتیبانی نداجا فراهم ساختند.

ب) بندر امام خمینی: با سه مفهوم نقش پشتیبانی، موقعیت جغرافیایی بندر و تأمین تدارکات جنگ برای جبهه خرمشهر و آبادان از عوامل اصلی زمینه‌ساز مطرح می‌باشد. بندر امام به خاطر شرایط جغرافیایی مناسب از ابتدای جنگ به‌عنوان بندر پشتیبانی در ۸ سال دفاع مقدس نقش اساسی در پشتیبانی و لجستیک رزمندگان از مسیر دریا ایفا نمود و همکاری بسیار نزدیکی با نداجا در پشتیبانی لجستیکی داشت.

ج) همکاری‌های بین سازمانی: به جرأت می‌توان گفت از عوامل موفقیت پشتیبانی لجستیک نداجا ارتباطات بین سازمانی بود. از مهم‌ترین عواملی که در سرنوشت هر سازمان، مؤسسه، گروه و افراد، ارزش و اهمیت اساسی دارد و آن را در رسیدن به اهداف یاری می‌کند، چگونگی ارتباط

آن‌ها با افراد و سازمان‌هایی است که با آن‌ها سروکار دارند؛ همچنین با افکار عمومی جامعه‌ای است که در آن فعالیت می‌کنند. هر قدر این ارتباط، پیوسته و مفید باشد به همان اندازه آن فرد، گروه، سازمان و... در رسیدن به اهداف خود موفق خواهند بود. پس شناخت سازمان‌های پیرامون و تحلیل افکار عمومی از اهمیت زیادی برخوردار است که در شکست حصر آبادان به خوبی مشهود بود شامل اشتراک‌گذاری منابع، همکاری و پشتیبانی کلیه دستگاه‌ها، اشتراک‌گذاری اطلاعات، آموزش و ایستادگی مردم و نیروهای مسلح باید اشاره کرد. عامل حمایت مسئولان هم با دو مفهوم عزل بنی‌صدر و پیگیری مسئولان طراز اول لشکری و کشوری باید اشاره نمود. عزل بنی‌صدر به دلیل نقش وی در ایجاد ناهماهنگی و عدم همبستگی نیروهای مسلح سپاه و ارتش راه را برای حرکت منسجم نیروهای مسلح و نداجا در پشتیبانی و مبارزه مؤثر و هماهنگ با دشمن بعثی فراهم نمود همچنین پیگیری مستقیم مسئولان طراز اول نظام از نداجا در خصوص پشتیبانی مؤثر از آبادان در ایام حصر و پی بردن مسئولان بالای کشوری و لشکری به اهمیت ویژه این پشتیبانی نقشی مهم در زمینه‌سازی پشتیبانی لجستیک نداجا از آبادان در ایام حصر ایفا نمود.

(د) تحریم‌های بین‌المللی: شامل سه مفهوم همکاری کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس با دشمن بعثی عراق، عدم تأمین نیازمندی‌های نظامی ایران توسط دولت‌های غربی و تأمین مالی و نظامی دشمن توسط اعراب و قدرت‌های استکباری است. تحریم نظامی ایران توسط کشورهای غربی و حمایت بی‌چون و چرای اعراب از دشمن بعثی عراق نیز از مفاهیم مهم زمینه‌ای در این تحقیق است که در بسیاری از متون و خاطرات موجود در جنگ به کرات به آن اشاره گردیده است.

پیامدها: مجموعه‌ای از فعالیت‌های مرتبط به هم با ترتیب و توالی مشخص که ورودی‌ها و فرایند پشتیبانی لجستیکی نداجا از آبادان در ایام حصر به نتایج و پیامدهای مورد انتظار منجر گردید که پیامدها عبارتند از پیامد سیاسی، اجتماعی و نظامی است.

(الف) پیامدهای سیاسی: شامل ۶ مفهوم مهم به چالش کشیدن انحصارطلبی غربی، ناامید شدن استکبار جهانی از سقوط انقلاب، افزایش قدرت چانه‌زنی در مجامع سیاسی، عقب‌نشینی صدام از مواضع قبلی، از دست رفتن جنبه ابزار صدام و قدرت‌نمایی نداجا در سطح منطقه و جهان پی برد. نداجا با پشتیبانی به‌موقع و مؤثر از آبادان در ایام حصر ضمن به چالش کشیدن دشمن بعثی از اجرای نقشه شوم استکبار جهانی به‌وسیله صدام برای انقلاب اسلامی جلوگیری نمود و با این کار زمینه را برای شکست کامل حصر آبادان ایجاد نمود و با قدرت نمایی بی‌نظیر خود در این پشتیبانی

به یکی از نیروهای مؤثر در جنگ تبدیل گردید.

ب) پیامدهای اجتماعی: این پشتیبانی را نیز می‌توان در شش مفهوم پی بردن به نقش استراتژیک نداجا، افزایش اعتماد عمومی به نداجا، رضایت عمومی سلسله‌مراتب فرماندهی، افزایش وجهه مثبت ارتش، افزایش روحیه مردم و وحدت اقوام خلاصه نمود که تحقیق به آن دست یافته است.

ج) پیامدهای نظامی: این بعد نیز به ده عامل آماده‌سازی انجام عملیات تا من‌الائمه و شکست کامل دشمن بعثی، افزایش روحیه کارکنان ارتش، شکست حصر آبادان، زمینه‌سازی آزادسازی خرمشهر، افزایش تجربه همکاری‌های بین سازمانی در لجستیک، کسب تجربه نظامی در محیط نظامی، افزایش تعامل اثربخش، افزایش تجربه لجستیکی نداجا در جنگ، افزایش مهارت در استفاده از تجهیزات و اثبات توانمندی و دانش جوانان خلاصه می‌گردد.

پیشنهاد‌های اجرایی

به‌کارگیری الگوی نهایی پشتیبانی لجستیکی نداجا از آبادان در ایام حصر و شکست حصر آبادان در آموزش افسران آمادی و عملیاتی به جهت بهره‌گیری از این الگو در زمان بحران‌های نظامی با نگرش به تهدیدات پیش رو دانست.

الگوی نهایی احصاء شده، به‌منظور تصمیم‌گیری درخصوص تقویت نقاط قوت و رفع نقاط ضعف در نداجا، ارتش و در نهایت نیروهای مسلح، مبنای عمل قرار گیرد.

نتایج حاصل از این پژوهش جهت بهره‌برداری سازمانی در اختیار هیئت‌های اندیشه‌ورز نیروها قرار داده شود.

توانمندسازی افسران آمادی و عملیاتی نداجا براساس الگوی پشتیبانی لجستیکی نداجا در حصر و شکست حصر آبادان متناسب با نبردهای دریایی آینده.

پیش‌بینی تجهیزات مناسب و به روز دریایی باتوجه به شرایط جغرافیایی منطقه همانند هواناو و بالگردهای مناسب دریایی و تقویت تجهیزات مناسب هم‌تراز برترین تکنولوژی‌های روز دنیا می‌تواند برای نداجا.

آموزش نظامی دریایی موردتوجه ویژه قرار گرفته و کارکنان نداجا در صورت لزوم جهت طی فراگیری این علوم به کشورهای صاحب تکنولوژی اعزام گردند.

همکاری بین سازمانی میان نداجا و سایر ارگان‌های دریایی کشور در بالاترین سطح ممکن در

راستای مبارزه با تجاوز احتمالی دشمن انجام پذیرد.

تقویت بعد میهن‌دوست در شهرهایی که قربات فرهنگی و گویش با کشورهای همسایه دارند بایستی تقویت شده و این مهم بایستی در کلبه دستگاه‌های لشکری و کشوری و به‌ویژه رسانه‌های جمعی و فضای مجازی مد نظر قرار گیرد.

مناطق پراهمیت اقتصادی و ژئوپلیتیکی مرزی بایست از پدافند غیرعامل مناسب برخوردار باشند. بنادر جنوبی و شمالی کشور با هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح و نداجا و در نظر گرفتن شرایط ژئوپلیتیکی آمادگی و پیش‌بینی لازم در راستای پشتیبانی مؤثر در زمان بحران ناشی از حملات دشمن به سواحل کشور را داشته باشند.

پیش‌بینی سامانه مناسب جهت ایجاد وحدت فرماندهی و مدیریت مشترک در زمان وقوع بحران جنگ میان رده‌های نظامی و رده‌های کشوری بخصوص سازمان‌های مرتبط با دریا و دریانوردی برای اجرای یک الگوی مناسب پشتیبانی ضروری است.

خودکفایی در صنایع دریایی و پیش‌بینی مؤثر در این خصوص باید در اولویت کارهای نداجا و نیروهای مسلح باشد تا در مواقع بحران جنگی در سواحل کشور تحریم‌های بین‌المللی احتمالی کمترین مشکل را برای دفاع و پشتیبانی ایجاد ننماید.

تقویت روابط دوستانه با کشورهای همسایه دریایی چه از بعد نظامی و غیر از آن باید همیشه مدنظر سازمان‌های کشوری و لشگری باشد.

منابع

- ارغان، عباس (۱۳۹۵). بررسی موقعیت مکانی مراکز مدیریت بحران در راستای دستیابی به یک مدل راهبردی (مطالعه موردی، منطقه ۸ شهر تهران)، نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۹(۱)، ۱۶۹-۱۸۶.
- افراسیابی، احمد رضا (۱۳۹۵). بررسی شبکه لجستیک امداد بلایا در شرایط بحران، سمینار کارشناسی ارشد، دانشگاه کردستان.
- آروند، حمید، ویسی، امید، آیینی، محمد امین و پورعلی، علی (۱۴۰۰). مطالعه نقش لجستیک نظامی در مدیریت بحران‌های زیستی و ویروسی آینده، آینده‌پژوهی دفاعی، ۶(۲۱)، ۸۵-۱۱۹.
- بیرقی، مهدی (۱۴۰۰). الگوی پشتیبانی و لجستیک نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در حصر و شکست حصر آبادان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه آما، مرکز تحصیلات تکمیلی دانشگاه هوایی شهید ستاری
- پاکباز خسروشاهی، علی (۱۳۹۷). طراحی الگوی مدیریت بحران در رسانه، رسانه، ۲۹(۱۱۲)، ۱۲۵-۱۴۵.
- جعفری ولدانی، اصغر (۱۳۹۲). نقش قدرت‌های بزرگ در تحدید مرزهای ایران و عراق (با تأکید بر بریتانیا)، تاریخ روابط خارجی، ۱۴(۵۶)، ۷۱-۹۹.
- رضایی، مسلم و بهرام‌زاده، محمد (۱۳۹۹). بررسی وضعیت تدارکات نظامی (لجستیک) و مدیریت استراتژیک در ایران باستان (مطالعه موردی امپراطوری هخامنشیان)، مطالعات تاریخ انتظامی، ۷(۲۶)، ۷۱-۱۰۸.
- عباسی رائی، علی؛ نخعی کمال‌آبادی، عیسی و پاریاب، سید حسین (۱۳۹۸). کاربرد روش دلفی و شیوهی دیمتل در شناسایی و ساختاردهی به شاخص‌های تأثیرگذار بر چابکی لجستیک بحران، مدیریت بحران، ۱۵(۸)، ۵۵-۶۶.
- عیسای، حسین (۱۳۹۰). مدل سیستم لجستیک مدیریت بحران، تهران: مرکز مطالعات و پژوهش‌های لجستیکی دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام).
- ویسی، امید؛ حیدری، جعفر؛ رزمی، جعفر و شهسواری، مهرداد (۱۳۹۸). ارائه الگوی آما و پشتیبانی متناسب با نوع و ماهیت تهدیدهای آینده، آینده‌پژوهی دفاعی، ۳(۱۲)، ۸۳-۱۰۸.
- Al-Dabbagh, Z. S. (2020). Sustainable development and its role in containing crises: Corona virus pandemic crisis (COVID-19) in China as a model. *Journal of Public Affairs*, 20(4), e2339.
- Citizens of Bam City). *Environmental Energy and Economic Research*, 2(3), 187-196.
- Graham, E. (2020). *The armed forces and COVID-19*. *International Institute for Strategic Studies*
- Hotels. *Journal of Hotel & Business Management*, 7(1), 1-9.
- Huang, K. Jiang, Y. Yuan, Y. & Zhao, L. (2015). *Modeling multiple humanitarian objectives in emergency response to large-scale disasters*. *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review*, 75, 1-17.

- Kumar, A. Luthra, S. Mangla, S. K. & Kazançoğlu, Y. (2020). COVID-19 impact on sustainable production and operations management. *Sustainable Operations and Computers*, 1, 1-7.
- MG, K. (2018). *The Impact of Strategic Planning on Crisis Management Styles in the 5-Star*
- Mohammadi, A.R. (1999). *Community Capacity Building: Supports the organization*
- Mousavi, S.R. Rashedi, H. & Nabi Bidhendi, Gh. (2018). *Role of Crisis Management in Reducing Socio-Psychological Vulnerabilities after Natural Disasters Case Study: Technology and Crisis Management. Technical Sciences*, 15(1), 102-110.
- Wojciechowicz, W. Zych, J. & Hołubowicz, W. (2012). *Information and Communication*